

Elo Selirand

Punane päevik

Proloog

„Uue juhi puhul toodi! Seuke sõda läks lahti, löödi nii, et veri ninast väljas, aga näe – ma sain kolm kätte – sulle, endale ja kapi peale suveniiriks! Igavene au parteile ja tema kärvavatele ninadele!“ üleni higine Minni tõstis poevõrgust kolm apelsini välja. „Maile see küll maitseks, aga ta tuleb alles suvevaheajal, nii kaua see küll ei seisa ...“ kahetses käsi kotletitaignast puh-taks kaapiv vanaema. „Aga pane piirituse sisse, seal püsib kõik, isegi Lenin. Saad ühtlasi kosjaviina kah ...“ õpetas Minni oma väiksema riigi suurust tagumikku toolile laotades. „Sa tead, ära aja hullu juttu,“ lõõpis vanaema vastu. „Mina enda oma panen ja kui valmis saab, siis vaatame – kas tulen võtan sinu ää või sihin seda matsakat blondi koputajat kolhoosikontorist. Iseloom on tal sitt, aga rinnad priimad!“ „Enne lehvib Pikas Hermanis sinimustvalge, kui sa, Minni, endale naise leiad,“ lõkerdas vanaema muretult. Omade vahel võis. Salaja.

1.

Mai kõõlus mademetel ning vahtis vees olevat peegelpilti iseendast. Täitsa tavaline, äsja kümneseks saanud tüdruk. Üldjoontes. Nöbinina. Satäänid juuksed või „kartulakarva“ nagu ütles vanaema. Pleekinud kolmest suvekuust. Kõrged põsesarnad, mis silmad veidi vidukile vajutasid. Justkui plastiliinitükist rullitud, ühtlaselt ümmargused käed, jalad ja kere.

Mai kõigutas parmude peletamiseks jalgu ning kratsis sügelevaid kohti. Ema hoolest ja armastusest, kammist, käärdest ning desinfitseerimisvahenditest polnud suvega suurt midagi järele jäänud. Säasekublad olid puruks kistud ning mädanesisid. „Kibe“ oli sisse läinud, vanaema jutu järgi. Pidevas jõevees ligunemisest tulid korbad maha ning mudasõjas saadud kiht lisas käärimisele ainult vunki. Vanaema ei raisanud plaastritele raha. Ei keelanud küüntega krääsida ja lubas vahel pooleldi kriimude jalgadega isegi voodisse, sest leidis, et Mail on terve talv aega linnas kabadaks saada.

Mai klassikaaslased ei teadnud, mis on kabadaks saamine või mademed. Nad ei teadnud pooli sõnu, mis Mai oli linna kooli minemiseni vanaema käest selgeks õppinud. Isegi Mai pidevalt ülikoolis õppivad ja nüüd juba õpetavad vanemad ei saanud vahel tütrest aru. Eriti

linna siirdumise alguses, kui nad munchilikult hääletus karjes, vanaema süldikausi järgi püगतud juukserandiga tütre autosse toppisid ning linna viisid. Ööde viisi lakke vahtisid ja teesklesid, et ei kuule läbi une nutta tihkumist. Päeval püüdsid ära arvata, mida objektiivsete tunnuste alusel nende, kuid tegelikult läbi ja lõhki vanaema lapseks kasvanud plika mõtleb. Rääkis ta vähe. Kui, siis imelikke sõnu. Nagu näiteks – mademed.

Isa oleks muidugi hinnanud enam, kui Mai oleks suutnud diferentseerida üle jõe mineva silla mitte murdesõna mademed, vaid kandejõu järgi – nimetades seda rohkem palgiks. Ema poleks ilmselt üldse lubanud tal sinna peale astuda. Eesti kirjandusloos oli rohkelt itke vette kadunud lastest. Sündisid need Mai omale sarnaste vanaemade suudes. Pojatütrega sama šablooni järgi tehtud silmi kissitades võis ta näppudel ja varvastel kokku lugeda, mitu last jõkke kukkunud ja mitu uppunud on. Lisaks „pabulatele“ ka purjus külamehi ning armuvalus naisi. Kui pooledki lood vastanuks tõele, tähendanuks see, et mõnel ajajärgul oli olnud vesi uppunutest paks või „tihke“, nagu ütles vanaema. Titena hoidis Maid jõest eemale hirmusaaga vetevanast, kummipaelana venivate kätega olendist, kes ohvri surnuks lutsutas. Ülikoolist külla tulnud vanemad paljastasid vanaema eeposlike lugulaulude puuduliku ainelise materjali. Vetevanaga olla hirmutatud juba Mai isa, kuid näinud polnud teda keegi. Üksikud teated, mida ta saatis, olid kirjutatud täpselt samasugusele ruudulisele paberile, mida leidis vanaema piimarahaga arvepidamise vihikus.

Pealegi tindiga, mis vees kohe laiali läheks. Ema ja isa lohutamisesest julgust saanud Mai lakkas õues liikudes puudest kinni hoidmast ning kord lähenes tikripõõsaste rivile, mis tähistas jõekalda piiri. Vanaema andis alla ning otsustas teha seda, mida terve riik – ajada üles statistilised näitajad uppumissurmades. Toetas oma uued lood samadele muinasjutualustele ja lootis, et see toimib päästerõngana. Jutt räägitud, lubas vanaema Mai koos Priidu, Kersti ja Antsuga jõe äärde ega märganud vahel enne õhtut, kas lapselaps on koju tulnud või mitte. „Mängimine on lapse kõige tähtsam töö,“ oli vanaema laksatanud hiljuti poe ees, kui külamutid teda hurjutasid, miks Mai ei pea teiste kombel päevi uurakil peenras veetma.

Külamuttide trööstiks polnud Mai elu sugugi nii kerge, kui nad kahtlustasid. Pool tema ajast kulus sõprade ootamisele. Nad võisid tulla veidi varem ... või nõksu enne. Kumbagi polnud veel kordagi juhtunud. Kuid võimalus, teoreetiline, oli. Et mitte hetkegi raisku lasta, oli Mai ikkagi juba siis kohal, kui päike veel läbi puude paistis. Õhus võis haista jõge ennast, rohi ei kriipinud kuiva terasharjana, vaid niisutas seeliku märjaks. Tasapisi läks valgus eredamaks, pehmed vormid hajusid ning kõrvetavad kiired põletasid teed, põllud, metsad ja kuumusest uimased inimesed ja loomad ühevärviliseks. Taevas polnud enamasti üldse sinine, nagu seda piltidel kujutati, vaid akvarellikarbi servas olev kollane, mida kulus maalimisel väga vähe, sest paberile panneski lõikas see silma nagu žiletitera, millega isa hommikuti

habet kratsis. Õhtuti uuristas ema sellesama teraga Mai vihikust sassi läinud sõnade tähti välja. Midagi ei tohtinud maha tõmmata. Kõik pidi vähemalt välja nägema ideaalne. Sellepärast oli piltidel taevast sinine ja õhus ei lennelnud seal kunagi miljardit parmu.

Mai ei sallinud heleda pissi värvi keskpäevast aega põhiliselt tohmuste pärast. Olles ilmselt aplusest end pimedaks söönud, tuigerdasid nad uut peale õgima kõige kuumematel tundidel. Haistes hellemaid kohti, naksates lehma udarast ja inimesi kaenla alt. Julmemad püüdsid end suruda otse kägiveeni. Osavaimad saagisid sinust lihtsalt tüki välja ning viisid selle oma sahvrisse. Kõige selle juures olid nad täiesti pimedad ja tegutsesid puhtalt haistmise järgi. Mida kõrgemal temperatuuril särises päikese praepann, sulatades lahti higinäärmed, seda massilisemaks läks tohmuste rünnak. Mai võitles nendega tunde. Kord taandudes vette või asudes vasturünnakule, tapri asemel rätikut pea kohal keerutades. Maksimumdetsibellidel töötava sirtsuraadio ainsaks segavaks heliks olidki lärtsud, mis tähistasid, et Mai oli mõne vaenlase tabanud end verd täis puukimast.

Külalaste kolksuvad rattad hakkasid kaugelt kostma. Nad löid hingetuks vajutatud teel elu keema, üles lendlev tolmu vatistas rõlget värvi valguse ning vette lendamisel plahvatav veesammas tappis suurtükitulena tohmuste huvi. Hallikaspruunides toonides lennusalgana taandusid nad oma kokkukuhjatud tagavaraladudesse, jättes endast nähtamatute tähtedega kirjutatud teate: „Me veel kohtume!“ Külalapsed kasutasid võimalust

hüpata mademetelt võidu peale kõige sügavamale, kaugemale ja kõige veidramalt. Kõige suurema kisa ja naeruga. Tülitsedes ja leppides, kuni akvarellikarbi teise otsani, kus kõrvuti olid mürkroheline ning oranž, ainsad värvid, mis jäid alles, kui päike taevast magama vajus. Kui Mail oleks kell olnud, siis ta oleks saanud vaadata, et koosolemise aeg oli ootamise omast palju pikem. Ainult et tal polnud kella ja jõe äärde poleks ta midagi nii kallist julgenud ka kaasa võtta. Sellepärast oli ta vapralt varem valmis, et mitte sekunditki ühisest ajast kaotada, sest tema sõbrad olid ju maalapsed.

Enne seda Maiga möllamise vabadusehetke pidid nad ära rohima naeriread, mis ulatusid silmapiirini. Ilmselt isegi kaugemale, sest raadio laulis lakkamatult, et suur ja lai on me kodu, mil nimeks NSV Liit ... Mai oleks tahtnud ka kolhoosis abitööl käia, aga ema ning eriti isa ei olnud seda lubanud. „Lapse asi on suvel puhata,“ ütles isa kuidagi eriti kõvasti ja selgelt, kui Mai oli ühel nädalavahetusel proovinud külla tulnud vanemaid veenda, et ka tema võiks oma kõplaga hommikul külanõukogu ette vända, kust abitööjõud kokku koguti. Vanaema keeras mühatades selja. Küllap oli tal muud tegemist, aga sellest ajast saadik saigi tema põhimõtteks, et räugugu Mai igavusest palju tahab, ainus töö, mis talle antakse, on mängimine. Võib-olla läks isa hääl valjuks, sest ta ise oli pidanud kõik suved rohima silmapiirini ja tagasi, et saada endale taskuraha, mille eest osta lintmakk, kust sai kuulata The Beatles'i muusikat. Või ärida pealinna hotelli varjus endale ühed teksapüksid, kuhu külge oli

ilmselgelt käsitööna õmmeldud veidi purjus, räätsakil tiibadega hakiga silt – Montana. Teksad polevat päevagi vastu pidanud ja sellest alates oli isa riietunud nagu korralik nõukogude inimene sellesse, mis poes saada oli. Saada muidugi polnud midagi, aga kummalisel moel, ei käinud keegi sellepärast paljalt ringi. Kanti, mida oli. Kui midagi oli, siis oli seda palju. Ja nagu kõigi inimeste kiuste oli palju maailma kõige koledamat värvi asju – kollakaspruuni ning hallikas-helesinist. Sellest tehti kõike, pikkade säärtega aluspesust hõlmikkitlini. Inimesed, olles kaotanud lootuse, et miski võiks ka kena olla, leppisid oma saatusega. Nad kehastusid koiliblikateks ning niiskuse-ussideks ja jätkasid näiliselt sihipärast sagimist töö-pood-kodu ringrajal.

Vanaemal käis õhtuti vahel külas tädi Minni, kellel olid jalas viigipüksid ja seljas meestepintsak. Minni, alati lahke ja rõõmus, elas kokkusurutult oma ühetoalises majakeses. Sellises, mida lapsed joonistavad, kui kästakse panna pildile kodu. Keegi ei joonista kunagi oma päriskodu, seda, mis võib asuda üheksakorruselise paneelmaja kuuendal tasandil. Või suure rongijaama taha jäävas linnaosas alandlikult kõdunevat puulobudikku, mille esimese korruse aknad on vooderdatud keefiri- ja piimapakkidega, sest nii pole külmkappi vajagi. Tuuletõmbusest piisab. Minni kodu sobis kõigi laste unistuspildile. Ühe akna ja uksega kollane majake, mille tõrvapapiga kaetud katusest kerkib alati hoogsalt suitsev korsten.